

Att läsa

plats

AV:
Ingela
Johansson

och historia

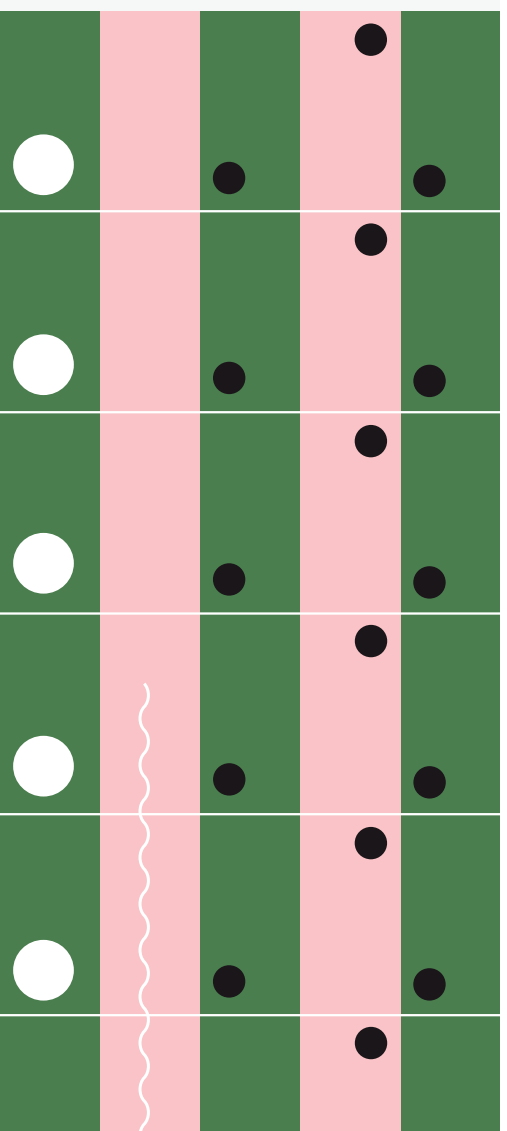
När jag söker på ord som re- presenterar platsens historia rör sig händerna snabbt över tangentbordet, tillsammans med bilderna som framträder på skärmen formas en egen rörelse för just den här undersökningen om Gnesta.

De sökta ordens impräntning i minnet bildar en osynlig kartografi över just den här platsens tidigare liv. Jag läser att de äldsta kartorna härrör från Mesopotamien, det är främst stadsplaneringskartorna som är gamla. I stadsplanering är många människor involverade i olika led, de arbetar med att forna helheten av byggnader, gator och torg i tätbebyggelse som ska stämma överens med planen. Ordet "plan" — som också har betydelsen "karta" — ska beskriva hur ett område ska se ut eller hur man vill att det ska se ut. Medan konstrueringen, i process, involverar de människliga relationerna till platsen i annorlunda riktningar och rörelser som skiljer sig från gängse stadsplanering. Att inta en plats som konstrummet manar till ett förhållningssätt till både samtiden, framtiden och historien. Vilka andra har varit där tidigare och vilka tillägg

kan göras i form av samtal? Ur dialogen mellan konstrueringen Sebastian Dahqvist, staden och de boende skapas polyfona beskrivningar och bilder om platsen, en alternativ historieskrivning.

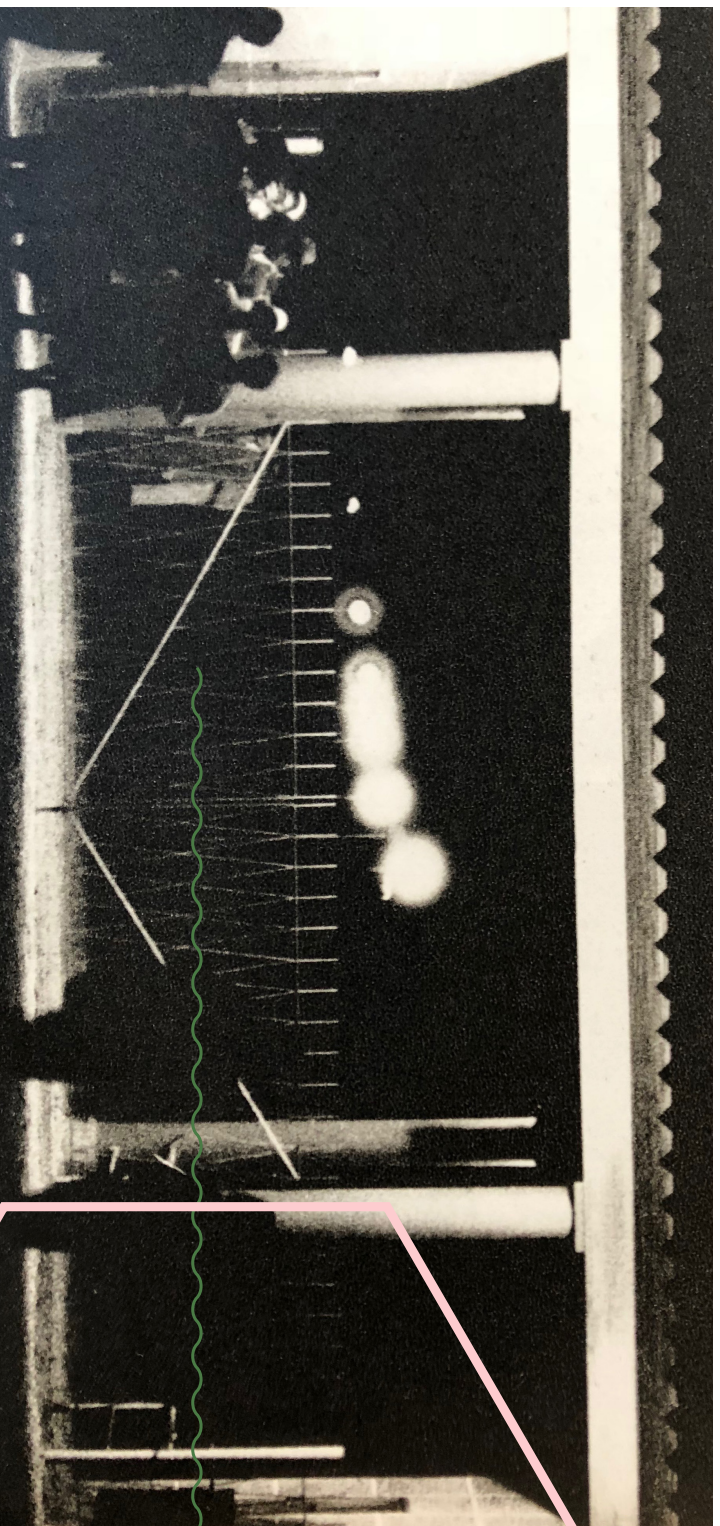
Vi konstruerar kan nära oss en plats historia genom att bo där under korta eller längre perioder. Kanske vi får berättat för oss en historia som är ytterst verklig. Att kvinnors sysslor på en växelstation automatiserades över en natt. Och om vi stannar upp kan vi upptäcka olika rörelsemönster, att vi rutinnässigt går mellan samma byggnadskroppar varje dag — eller att vi står inför förflyktigande tecken, till exempel ett skoavtryck i snön som är på väg att lösas upp. Vi kan komma att se spåren av folkparken som burit tvngderna av massorna genom att den gamla folkparksbelysningen sitter kvar i tallarna, som för att påminna oss om att den socialistiska tanken fortfarande andas.

Vi står tillsammans inför ruiner som fylls med minnen av de döda trots att de lever. Sakert och ting är egentligen lika utbytbara som bestående.

I de gamla byggerilokaler- na och på Art Lab Gnesta har Sebastian rört sig långsamt. Han har närmast sig platsen genom att skapa vardagliga ritualer som att jogga till Frustuna kyrka för att klappa den gamla kyrkkörran, en lagom runda för att uppleva ett stycke kulturhistoria från 1100-talet för att få nytt syre. Under den första arbetsvistelsen träffar Sebastian Kerstin Altåker två gånger i veckan för att prata om den gamla växelstationen. Det finns en viktig berättelse från Kerstin, som varit telefonist, om hur växelstationen automatiserades. Den 12 juni 1960 kl 24 skedde den sista omkopplingen. Nu för tiden ekar det tomt även om vi möts av en telefonröst. Omkopplingen har digitaliserats och den mänskliga relationen gått förlorad i och med automatiseringen.

De gamla dokumenten i arkiven aktiverar tankar och idéer på nytt, samtidigt som de fysiska spåren ute i naturen är sårbara och berättar en annan historia om vi lyfter blicken. När vi vistas på en plats under en längre tid lägger vi märke till våra och andras rutiner och rörelsemönster i vardagen. Vi kanske formar en triangel mellan lokala mataffären, arbetsplatsen och lägenheten. Det skapas därigenom ett rörelsearv som vi inte är medvetna om. Forskaren Sverker Sörlin menar att det finns ett rörligt kulturarv som blivit till genom hur våra fötter trampat upp spår av stigar, gångar och det påverkar växligheten i sin tur påverkar landskapet. Kropprörelse i landskapet är underteoriserat hävdas det i en rapport om Fjällens rörelsearv där Sörlin medverkar:

”Fjällan är i hög grad ett

rörelselandskap. Platserna i detta landskap är i regel inte möjliga att hänföra till kultur eller natur; de är på samma gång båda. De har formats genom samiskt liv i århundraden, genom jakt, fiske, fångst, friluftsliv, turism, idrott, vetenskap. Rörelsen har sina landskap och sina infrastrukturer, men dessa är i regel blyga och diskreta. Samtidigt är de helt centrala för fjällens kultur och näringar och kan förväntas bli det ännu mer i framtiden om efterfrågan på miljöer för rörelse, träning och upplevelser fortsätter att växa.”¹

¹Daniel Svensson och Sverker Sörlin, *Slutrapport för Fjällens rörelse- arv: Diskreta monument i hållbar fjällutveckling* KTH, Stockholm: Riksanantikvarieämberet, 2015.

Den plats som inrymde folk-rörelser under 1900-talet var ”folkparken”. Det var där människor möttes och bildade massrörelser. Ibland kom Folkets Hus till under arbetskonflikter som under Storstrejken 1909 och då behövdes fysiska platser för att utveckla principer för demokratin. Det var en tid när exploatering av arbetskraft uppdagades hos arbetare. I dag står demokratin under ett hot av högerextrema rörelser. Vi behöver nya fristäder, folkparker och Folkets Hus, rum att samlas i på nytt utan avbrott.

Gnesta Folketspark existerade under nittonhundratalets andra hälft tills dess att kommunen under slutet av åttio-talet sålde marken till privata aktörer och det beslöts att riva bebyggelsen. Det finns endast ett fåtal fotografier eller dokument kvar. Det som återstår är den muntliga historien och den som kan berätta mest för Sebastian är sonen till två av dem som drevit parken under flera decennier. Vid en guidad tur i parken visas slangar från gamla toaletter som sticker upp som vita trådar bland

tallarna. Det skapas rörelser mellan flera kroppar. Det sker ett gestikulerande av händer som pekar mot mark, gräs och tallar. I folkparken stod man inte stilla, man dansade i en samstämmig rörelse oftast på en dansbana som hade formen av en hexagon. I arbetsprocessen samlas information om en förfluten tid som omvandlas, eller omkopplas, tillsammans med arkivmaterial till en koreografi, ett score, om samtiden. Hexagonen blir för Sebastian en form som används som ramverket för scoren. Ett score

är dansnoter för att teckna ner själva dansen. Noterna är en metod för att representera dansrörelser och form, som grafiska symboler och figurer, numeriska system och bokstavs- och ordnoteringar. Sebastian har utifrån guidningen i folkparken alltså skapat ett score i samarbete med koreografen Dinis Machado.

Idag är konstrummet den nya folkparken. Bryggeriholmen, där Art Lab Gnesta är beläget, har varit en festplats och aktivitetens rum för fristående föreningar, likväl en plats för organisering i en tid där det privata ägandet trängt in även i den sociala sfären. På holmen har tidigare en flaggstängstilverkare, en lampaffär och flera motorcykelklubbar huserats. Längs strandkanten

finns nu bostadsrätter. Inuti konsthallen, i bryggeriets gamla lokaler, vittnar väggar fulla med klotter att lokaler inrymde kulturförening och trävefester.

Det är som om huset säger, att vi måste tillsammans bygga in orden om ett kollektivt motstånd i väggarna och stampa fast dem i jordlagren. Orden skall bära huset.

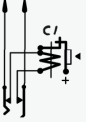
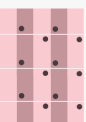
Det förflutna ger oss i answer att fantisera om att föreställa oss en framtid. Vi måste återvinna förmågan till en politisk föreställning och alltid revidera kulturarvet. Och som filosofen Walter Benjamin påpekade ska vi stryka historien mothårs för att i en tid av brutalitet framställa vad som är inspirerande och hoppfullt.

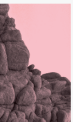
”Det finns inget

kulturdokument som inte samtidigt är ett dokument över barbari. Och lika litet som kulturarvet självt är den traditionsprocess som fört det vidare från den ene till den andre fri från barbari. Den historiske materialisten placerar sig därför i möjligaste mån på avstånd från denna process. Han ser det som sin uppgift att stryka historien mot håren.”²

Jag trycker på tangenterna för att genom sökorden få uppslag om platsen,

Gnesta: nest

Den sista omkopplingen på Telefonstationen skedde klockan tolv på natten 15 juni 1970.

Latiniseringen av Gnesta blir Gnyttlistum. Efterleden -stum verkar vara samma som dagens -sta och visar på en bestämd plats.

Accidenstryck eller
tillfällighetstryck är tryck-
saker av kortlivad karaktär.

En dansbiljett till
Folkets park är ett
exempel på en trycksak
av kortlivad karaktär.

”Hillersberg bör få egen gata”

”Harry Martinsson
levde bäst
på landet”

”Här är skog,
här är eko
Av dig.
Av mig.
Vida världen brusade,
Skogarna bara susade
Sjunger ej mer
i den oändliga längtans
pelarskog – du
oändliga Vox humana?”

(Ur *Nomad*, 1931)

Harry Martinsson tillägnade
den illustrerade diktsamlingen
”Nomad” (1931) den nya univ-
ersella människan som ska leva
sitt liv i ständigt andlig och
kroppslig flyttning.

Martinsson läste och
bearbetade sin samtid mitt i
ett katastrofliknande tillstånd.
Efter Sovjetunionens första
vätebombsprängning började
han skriva ”Änlarä” (1953) som
behandlar människans ovilja
att se konsekvenserna av sitt
handlande.

Vi måste ställa frågor om ansvar
innan vi påbörjar det nya sam-
hällsbygget. Det är här konstnä-
ren — som läser thop komplexa
sambandslager — spelar en
viktig roll i ett förmedlande
om platsens potential att skapa
social förändring. Sebastian har
lyssnat, känt av och läst platsens
historia och mött vardagen
genom att handla och omvandla
information genom sin kropp i
en oavbruten rörelse tillsam-
mans med andra.

²Walter Benjamin,
Historiefilosofis-
ka teser 1940,
Marxistarkiv.org

Ingela Johansson

är konstnär och skribent.

I sin forskningsbaserade konstnärliga praktik arbetar hon ofta med platsspecifika frågor med ett tydligt intresse för social historia och kollektivt minne. Under hösten 2018 hon som redaktör för Lulu-journalen tillsammans med Masha Taavoniku som ges ut för Luleåbiennalen och i en utställning på Nationalbiblioteket i Vilnius. 2013 gav hon ut boken *Strejkkonsten*. Roster om kulturellt och politiskt arbete under och efter gruvsstrejken 1969–70 (Red. Kim Einarsson & Martin Högström, Glänta förlag).

Ingela Johansson

is an artist and writer. Her research-based artistic practice often responds to site-specific issues with an interest in social history and collective memory. During the fall of 2018 she was the editor for one issue of the Lulu-Journal together with Masha Taavoniku, published as part of the Luleå Biennale she was also part of an exhibition at the National Library in Vilnius. In 2013 she released the book *Strejkkonsten*. Voices on cultural and political work during and after the mining strike between 1969-70 (Red. Kim Einarsson & Martin Högström, Glänta Publisher).